

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
१९८२

HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1982

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS AND STATISTICS
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
BOMBAY

[किंमत/PRICE : रु. ५.४०/Rs. 5.40]

प्रस्तावना

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी ह्या वार्षिक प्रकाशनाचा हा पहिला मराठी-संघर्षी अंक १९८२ ह्या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आला असून मालिकेतील तो ाविसावा आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक आणि आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे. महाराष्ट्र राज्य व भारताची तुलनात्मक आर्थिक परिस्थिती मांडण्याच्या उद्देशाने सुरुवातीच्या तक्त्यात भारताची माहिती देखील देण्यात आली आहे. तक्त्यांच्या मालिकेत शेवटी राज्याची आर्थिक प्रगती दशविण्यासाठी काही निवडक निदेशांक प्रस्तुत केलेले आहेत. तसेच १९८१ च्या जनगणनेवर आधारित अस्थायी आकडेवारी प्रथमच घ्यात दिली आहे.

अद्ययावत माहिती देण्याच्या प्रयत्नात काही ठिकाणी अस्थायी आकडेवारी वापरण्यात आली आहे. अंतिम आकडे उपलब्ध होतील तेव्हा ही आकडेवारी सुधारण्याची शक्यता आहे.

ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारची विविध खाती तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले त्याबद्दल आभारी आहे.

ही छोटी पुस्तिका तत्कालिक संदर्भासाठी उपयोगी पडेल अशी आशा आहे.

वा. वि. महाजन,
अथे व सांख्यिकी संचालक,
मुंबई.

मुंबई :

दिनांक २३ जून १९८३.

PREFACE

This is the first combined issue in Marathi and English of the Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State, 1982 and is twenty-second in the series started in 1960 with the object of presenting up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of Maharashtra State in a concise form. For the purpose of comparison of the economy of the State with that of India, corresponding data for India have also been shown in the first opening table. Data on trends in some selected indicators are presented in the last series of tables to throw light on the growth of economy. The provisional figures on 1981 population census are also presented for the first time in this Handbook.

In attempting to give up-to-date information provisional figures have sometimes been presented which may be revised when final figures become available.

The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and autonomous organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

It is hoped that the Handbook will be found useful as a convenient pocket book for ready reference.

V. D. Mahajan
Director of Economics and Statistics,
Bombay.

Bombay:

Dated 23rd June 1983.

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
 1982

अनुक्रमणिका/CONTENTS

प्रस्तावना/Preface

Dhananjayarao Gadgil Library

पृष्ठ/PAGE

दृष्टिकोपात महाराष्ट्र/Maharashtra State at a glance

GIPE-PUNE-201643

(i) सामान्य माहिती/General information

(ii) भारताशी तुलना/Comparison with India

2

महाराष्ट्रातील जिल्ह्यांच्या पुनर्रचनेबाबतची टिप्पणी/Note on Reorganisation of Districts in Maharashtra

9

1. हवामान /Climate—

- 1.1. निवडक केंद्रीतील कमाल व किमान तपमान
 Maximum and minimum temperature at Selected Centres 10
- 1.2. निवडक केंद्रीतील पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस
 Rainy days and annual rainfall at Selected Centres 12

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/Area and Population

- 2.1. पुरुष व स्त्रिया यांची जिल्हावार संख्या
 Male and female in each district 13
- 2.2. जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या
 Rural and Urban population in each district 15
- 2.3. जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता
 Area and density of each district 17
- 2.4. जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)
 Percentage of literacy in each district 18
- 2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार
 Decadal variation in population in Maharashtra State since 1901 .. 19
- 2.6. शहरांचे वर्गीकरण
 Urban population by size-Class of towns 20
- 2.7. वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण
 Classification of inhabited villages according to population .. 21
- 2.8. एक लाखाहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले
 Cities having more than one lakh population 22
- 2.9. काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण
 Classification of workers and non-workers 24
- 2.10. अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या
 Population of scheduled castes and scheduled tribes 25
- 2.11. प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या
 Disabled population in Maharashtra State by type of disability .. 26

3. शती/Agriculture—

3.1.	जमिनीचा वापर/Land utilisation	..	..	..	27
3.2.	जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र Districtwise break-up of culturable area and cultivated area	..	..	..	28
3.3.	प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन Area and outturn of principal crops	..	..	..	30
3.4.	जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन Area and outturn of principal crops in each district	..	..	..	32
3.5.	प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक Index numbers of production of principal crops	..	..	..	36
3.6.	मृद संघारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती Progress under soil conservation and land reclamation	..	..	..	38
3.7.	रासायनिक खतांचे वाटप/Distribution of chemical fertilisers	..	..	..	39
3.8.	शेतोची अवजारे/Agricultural implements	..	..	..	40
3.9.	शेतो पंपांना वीजपुरवठा/Agricultural pumps energised	..	..	..	41

4. पशुसंवर्धन/Animal Husbandry—

4.1.	पशुघन/Livestock population	..	..	..	42
4.2.	जिल्हावार पशुघन/Livestock population in each district	..	..	..	44
4.3.	पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती Miscellaneous statistics relating to animal husbandry	..	..	..	46

5. मत्स्यव्यवसाय/Fisheries—

5.1.	खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed	..	..	..	48
5.2.	मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती Miscellaneous statistics relating to fisheries	..	..	..	49

6. जंगले/Forests—

6.1.	जंगलव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण/Classification of forest area	..	..	..	51
6.2.	मुख्य आणि गौण जंगल उत्पादन Production of major and minor forest produce	..	..	..	52

7. उद्योग आणि खागकाय/Industry and Mining—

7.1.	चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण Distribution of working factories according to working strength	..	..	..	53
7.2.	कारखाने व कामगारांची कामावरोल दैनिक सरासरी यांचे कारखान्यांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण Factories with average daily employment classified according to major groups of industries	..	..	..	54
7.3.	चालू कारखाने आणि त्यातील कामगारांची जिल्हावार संख्या Working factories and average daily employment in each district	..	..	..	55

	पृष्ठ/PAGE
7.4. महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, औद्योगिक उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी Value of industrial output and value added by manufacture ..	57
7.5. कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry ..	59
7.6. औद्योगिक तंटे/Industrial disputes	60
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग) Working of cotton textile industry (mill sector)	61
7.8. खनिज उत्पादन/Mineral production	62
7.9. औद्योगिक उत्पादन/Industrial production	63
8. वीज/Electricity—	
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर Installed capacity, generation and consumption of electricity ..	64
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी Towns and villages electrified	65
9. संयुक्त भांडवली संस्था/Joint Stock Companies—	
9.1. ३१ मार्च १९८१ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संख्या Number of joint stock companies as on 31st March 1981 ..	66
10. बँका/Banks—	
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या Number of places having banking offices and number of banking offices in each district	67
11. सहकार/Co-operation—	
11.1. संस्था व सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाक दिलेल्या रकमा आणि मालांची उलाढाल Societies, membership, working capital, advances and turnover ..	68
12. परिवहन व दळणवळण/Transport and Communication—	
12.1. रस्त्यांची लांबी/Road length	69
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण Road length according to types of surface	70
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी Operational statistics of Maharashtra State road transport corporation	71
12.4. वापरात असलेली मोटार वाहने/Motor vehicles in operation ..	72
12.5. चालू असलेल्या रेडियो परवान्यांची संख्या Number of broadcasting (receiver) licences in force	73
12.6. चालू असलेल्या दूरदर्शन परवान्यांची संख्या Number of broadcasting T. V. licences in force	74

13. जहाज वाहतूक/Shipping—

13.1.	मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांचे संख्या व वजन Number and tonnage of vessels entered in Bombay Port	..	75
13.2.	मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल Cargo handled at the docks and bunders in Bombay Port ..	..	76
13.3.	महाराष्ट्र राज्याच्या गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State	.. .. .	77
13.4.	महाराष्ट्र राज्यातील बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक Passenger traffic at the ports of Maharashtra State	.. ..	78

14. देशांतर्गत व्यापार/Inland Trade—

14.1.	महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार Inland trade of Maharashtra	.. .. .	79
-------	---	---------	----

15. शिक्षण/Education—

15.1.	शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण Institutions and enrolment by type of education	.. ..	81
15.2.	जिल्हावार प्राथमिक व दुय्यम शिक्षण Primary and secondary education in each district	.. ..	84

16. जीवनविषयक आकडेवारी/Vital Statistics—

16.1.	जन्म, मृत्यू आणि बालमृत्यू यांचे प्रमाण Birth rates, death rates and infant mortality rates	.. ..	86
16.2.	महाराष्ट्र राज्यातील कुटुंबकल्याण/Family welfare	.. ..	88

17. पोलीस आणि गुन्हे/Police and Crimes—

17.1.	पोलीस स्टेशन आणि पोलीसांची संख्या Police stations and police force	.. ..	89
17.2.	इंडियन पिनल कोडखाली झालेले दखलपात्र (Cognizable) गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्न घडून) Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code ..	.. ..	90

18. कारागृहे/Prisons—

18.1.	कारागृहांची व कैद्यांची संख्या/Number of prisons and convicts	..	91
-------	---	----	----

19. घरबांधणी/Housing—

19.1.	घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी Classification of houses according to use	.. .. .	92
19.2.	वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबाचे वर्गीकरण Distribution of households according to rooms occupied	..	94

	पृष्ठ/PAGE
20. स्थानिक संस्था/ <i>Local Bodies</i> ---	..
20.1. ग्रामपंचायतीची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च Coverage, self-raised income and expenditure of village panchayats	.. 95
20.2. नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची घडण Constitution of municipal councils and municipal corporations	96
20.3. (अ) नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न व खर्च (१९८०-८१) (A) Income and expenditure of municipal councils and municipal corporation (1980-81)	.. 98
(ब) नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न व खर्च (१९८१-८२) (B) Incomes and expenditure of municipal councils and municipal corporations (1981-82)	.. 100
20.4. जिल्हापरिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च Income and expenditure of zilla parishads during 1979-80 and 1980-81 (Actuals)	.. 102
20.5. प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या/ <i>Local bodies by types</i>	.. 104
21. सार्वजनिक निवडणुका/ <i>General Elections</i> ---	
21.1. सार्वजनिक निवडणुकांचे निकाल/ <i>Results of general elections</i>	.. 105
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिव्यानुसार वर्गीकरण Candidates according to party affiliations	.. 106
22. किंमत निर्देशांक/ <i>Price Indices</i> ---	
22.1. अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका) All India wholesale price Index numbers (new series)	.. 107
22.2. कामगारांच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका) Consumer price Index numbers for working classes (new series)	.. 110
22.3. नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक Consumer price Index numbers for urban non-manual employees	.. 114
22.4. शेतमजुरांच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (महाराष्ट्र) Index numbers of consumer price (agricultural laboures)	115
23. रोजगार/ <i>Employment</i> ---	
23.1. औद्योगिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण Industrial classification of persons at work other than cultivation	.. 116
23.2. बिगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण Occupational classification of persons at work other than cultivation.	.. 117
23.3. सेवायोजनसंबंधीची माहिती/ <i>Employment exchange statistics</i>	.. 118
23.4. राज्य सरकारचे कर्मचारी/ <i>State Government employees</i>	.. 119
23.5. सरकारी क्षेत्रातील रोजगार/ <i>Employment in public sector</i>	.. 120
23.6. दुकाने व व्यापारी संस्था यांमधील रोजगार <i>Employment under shops and establishments Act</i>	.. 121

	पृष्ठ/PAGE
24. प्रकाशने व छापखाने/ <i>Press and Publications</i>	
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके Printing presses, newspapers, books and periodicals	122
25. वार्षिक योजना/ <i>Annual Plans</i> —	
25.1. महाराष्ट्राची पाचवी व सहावी पंचवार्षिक योजना Fifth and Sixth five year plan of Maharashtra	123
26. राज्य वित्त/ <i>State Finance</i> —	
26.1. राज्याची महसुली जमा/ <i>Revenue receipts of the State</i> ..	124
26.2. महसुली लेखावरील खर्च/ <i>Expenditure on revenue account</i> ..	129
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथःकरण Analysis of State Government budget	135
27. राज्य उत्पन्न/ <i>State Income</i> —	
27.1. चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न State income at current and constant prices	137
28. संकीर्ण/ <i>Miscellaneous</i> —	
28.1. सकस व विशेष पोषण आहार कार्यक्रम Applied & special nutrition programmes	138
28.2. नियंत्रित बाजारपेठा/ <i>Regulated markets</i>	140
29. काही निवडक निर्देशकांचा कल/ <i>Trends in selected indicators</i> ..	
29.1. शेती/ <i>Agriculture</i>	144
29.2. पशुधन व कुक्कुट इत्यादी/ <i>Livestock and poultry</i>	148
29.3. उद्योग आणि खानकाम/ <i>Industry and mining</i>	150
29.4. बीज/ <i>Electricity</i>	153
29.5. सहकार/ <i>Co-operation</i>	154
29.6. परिवहन आणि दळणवळण/ <i>Transport and communications</i> ..	156
29.7. शिक्षण/ <i>Education</i>	157
29.8. अखिल भारतीय धाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका) All India wholesale price index numbers (new series)	160
29.9. कामगार ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका) Consumer price index numbers for working classes (new series) ..	162
29.10. राज्य उत्पन्न/ <i>State income</i>	164